

RPO-739188-VII-720.5/13/AI

**Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji w Zakładzie Karnym w Nysie
(Wyciąg)**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku z dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 2-3 lipca 2013 r., do Zakładu Karnego w Nysie (zwanego dalej Zakładem lub jednostką) udali się pracownicy Zespołu *Krajowy Mechanizm Prewencji* (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem): Karolina Goral (pedagog resocjalizacyjny), Justyna Józwiak (politolog w zakresie resocjalizacji), Dorota Krzysztoń (kryminolog), Marcin Kusy, Wojciech Sadownik oraz dr Aleksandra Iwanowska (prawnicy).

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności, w szczególności pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

1. przeprowadzono rozmowę z ppłk Miroslawem Rasławskim - dyrektorem Zakładu;
2. dokonano oglądu pomieszczeń we wszystkich oddziałach mieszkalnych, w tym: wybranych losowo cel mieszkalnych, świetlic, cel izolacyjnych, celi zabezpieczającej;

3. dokonano oglądu kantyny, łaźni, sal widzeń, kaplicy, pomieszczeń, w których zlokalizowane jest centrum k-o, ambulatorium centralnego, izb chorych oraz magazynów;
4. przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy ze skazanymi oraz pracownikami jednostki;
5. przeprowadzono na osobności indywidualne rozmowy z wybranymi osadzonymi, w szczególności z osobami niepełnosprawnymi fizycznie, osobami w podeszłym wieku oraz z osobami, wobec których stosowane były środki przymusu bezpośredniego.

W trakcie wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną oraz użyto dalmierza.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji poinformowali kierownictwo Zakładu Karnego o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: Zarządzenie Nr 12/2011 Dyrektora Zakładu Karnego w Nysie z dnia 4 maja 2011r. w sprawie ustalenia porządku wewnętrznego w zakładzie karnym typu półotwartego, Zarządzenie Nr 13/2011 Dyrektora Zakładu Karnego w Nysie z dnia 4 maja 2011r. w sprawie ustalenia porządku wewnętrznego w zakładzie karnym typu zamkniętego, sprawozdanie z wizytacji przeprowadzonej przez sędziego-wizytatora ds. penitencjarnych Sądu Okręgowego w Opolu, protokoły z narad kierownictwa, notatki służbowe z zastosowania środków przymusu bezpośredniego, plan szkoleń ogólnozakładowych na rok 2012 oraz 2013, informację o strukturze działu penitencjarnego, informację o nagrodach oraz środkach dyscyplinarnych wymierzonych wobec osadzonych w latach 2012-2013 do dnia wizytacji, informację o organizacji i zakresie działania służby zdrowia w jednostce, zestawienie imprez kulturalno-oświatowych i sportowych zorganizowanych w jednostce w latach 2012-2013 do dnia wizytacji, informację o stanie zatrudnienia skazanych, zestawienie kursów zawodowych zorganizowanych dla osadzonych w latach 2012-2013 do dnia wizytacji, wykaz zdarzeń nadzwyczajnych oraz przypadków samoagresji osadzonych, protokół kontroli przeprowadzonej w

kantynie jednostki przez Opolskiego Wojewódzkiego Inspektora Inspekcji Handlowej, cennik towarów dostępnych w kantynie, jadłospis.

2. Charakterystyka jednostki

W ramach wizytowanego Zakładu funkcjonują następujące oddziały: zakład karny typu zamkniętego dla odbywających karę po raz pierwszy, typu zamkniętego dla młodocianych, typu półotwartego dla odbywających karę po raz pierwszy oraz typu półotwartego dla młodocianych. W zakładzie mogą także odbywać karę skazani chorzy na cukrzycę insulinozależną.

Pojemność Zakładu wynosi 751 miejsc, jednak w związku z prowadzonymi w jednostce pracami remontowymi pojemność została czasowo zmniejszona do 742 miejsc. Według stanu na dzień 3 lipca 2013 r., w jednostce faktycznie przebywało 729 skazanych odbywających karę w dwóch systemach: zwykłym oraz programowanego oddziaływania.

3. Personel

W zakładzie zatrudnionych jest 15 wychowawców pracujących w oddziałach mieszkalnych, wychowawca ds. sportu, wychowawca ds. kulturalno-oświatowych, wychowawca ds. postpenitencjarnych oraz 3 psychologów. Zgodnie z przekazanymi informacjami średnia liczba osadzonych znajdujących się pod opieką wychowawcy to 50, a psychologa - 250. Zdaniem wizytujących liczba psychologów zatrudnionych w jednostce jest niewystarczająca dla zapewnienia osadzonym właściwej pomocy psychologicznej. Zgodnie z uzasadnieniem Instrukcji Nr 2/12 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 29 lutego 2012 r. *w sprawie tworzenia i organizacji oddziałów penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych* (dalej: instrukcja) w celu osiągnięcia standardów pracy penitencjarnej, na jednego psychologa penitencjarnego powinno przypadać 200 osadzonych. Mimo iż w ocenie przedstawicieli Mechanizmu standard ten nie jest prawidłowy ze względu na zbyt wysoko określoną liczbę osadzonych przypadających na jednego psychologa, tym niemniej należy go przywołać, gdyż w wizytowanej jednostce nie jest on spełniony. Pracownicy KMP przypominają, że zgodnie ze

stanowiskiem CPT - w przypadku niewystarczającej liczby personelu może okazać się niezbędna praca w godzinach nadliczbowych, w celu utrzymania podstawowego poziomu bezpieczeństwa i systemu zaopatrzenia na terenie zakładu karnego. Taki stan rzeczy może łatwo doprowadzić do wysokiego poziomu stresu wśród personelu i jego przedwczesnego „wypalenia”, co może wzmóc napięcie obecne w każdym zakładzie karnym (Fragment § 26 Jedenastego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (2001) 16]). Mając na względzie powyższe przedstawiciele KMP formułują zalecenie zwiększenia obsady psychologicznej w Zakładzie.

Wskazać ponadto należy, że zatrudnieni w jednostce psycholodzy nie mają zapewnionej superwizji. W związku z tym warto zauważyć, iż przy tego typu obciążającej psychicznie pracy zapewnienie superwizji wydaje się niezbędne jako czynnik z jednej strony zabezpieczający psychologów, z drugiej zaś znacznie zwiększający efektywność ich pracy.

Funkcjonariusze wizytowanej jednostki biorą udział w okresowych szkoleniach organizowanych przez Służbę Więzienną. W 2012 r. przeprowadzono szkolenia m in. z zakresu analizy zdarzeń nadzwyczajnych za 2011 rok, udzielania pierwszej pomocy, przeciwdziałania samobójstwom osób pozbawionych wolności, omówienie międzynarodowych standardów wykonywania kary pozbawienia wolności. Z kolei plan szkoleń na rok 2013 obejmuje: analizę zdarzeń nadzwyczajnych za rok 2012, szkolenie z zakresu ochrony zdrowia psychicznego (depresje, nerwice, uzależnienie od alkoholu, nikotyny, narkotyków), idei funkcjonowania grup wsparcia AA, postępowania z osobami pozbawionymi wolności, których zachowanie może wskazywać na symptomu zespołu odstawiennego, zasad udzielania pierwszej pomocy, zapoznanie z ustawą z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, omówienie przyczyn i skutków skarg na funkcjonowanie jednostki.

Mając na uwadze specyfikę pracy z osobami pozbawionymi wolności, wartym rozważenia, w ocenie pracowników KMP, byłoby objęcie funkcjonariuszy pracujących w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi szkoleniami z zakresu komunikacji interpersonalnej, umiejętności radzenia sobie ze stresem oraz przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu, a także praw osób pozbawionych

wolności. W tym miejscu warto przywołać Standardy Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom (patrz: Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3] dot. szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego), które wskazują, że nie ma lepszej gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osoby pozbawionej wolności, niż dobrze wyszkolony funkcjonariusz Policji czy Służby Więziennej.

4. Warunki bytowe

W Zakładzie znajduje się 5 oddziałów mieszkalnych dysponujących łącznie 175 celami dla osób pozbawionych wolności. Wielkość cel jest zróżnicowana – od cel dwuosobowych do nawet piętnastoosobowych.

W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji, pomimo że przepisy krajowe nie określają maksymalnej pojemności cel mieszkalnych w jednostkach penitencjarnych, to jednak odwołując się do ogólnych zasad wyrażonych przede wszystkim w aktach prawa międzynarodowego, należy stwierdzić, iż warunki sanitarno-higieniczne panujące w celach mieszkalnych kilkunastoosobowych nie zapewniają standardów minimalnych, tak aby można było mówić o poszanowaniu praw i godności przebywających w nich osób.

Podobne stanowisko wyraził Komitet Zapobiegania Torturom (dalej CPT), które zawarł w Jedenastym Sprawozdaniu Ogólnym [CPT/Inf (2001) 16]: W wielu krajach wizytowanych przez Komitet, zwłaszcza w Europie Środkowej i Wschodniej, osadzonych często umieszcza się w celach wieloosobowych, w których koncentruje się całość lub większa część życia codziennego, tj. sen i aktywność dzienna, włącznie z higieną osobistą. Komitet zgłasza zastrzeżenia do samej idei takiego kwaterowania osadzonych w zamkniętych zakładach karnych. Zastrzeżenia te są tym większe, gdy w omawianych celach panuje znaczne zatłoczenie i niezdrowe warunki. Rzecz jasna, kwaterowanie w dużych celach wieloosobowych może być w pewnych krajach determinowane różnymi czynnikami, w tym kulturowymi. Tym niemniej na temat cel, w których żyją i śpią dziesiątki osadzonych razem, można powiedzieć więcej złego niż dobrego. Duże cele wieloosobowe nieodłącznie wiążą się z brakiem prywatności życia codziennego osadzonych. Ponadto istnieje wysokie ryzyko zastraszenia i przemocy.

Cele wieloosobowe sprzyjają rozwojowi subkultur przestępczych i ułatwiają utrzymanie spójności takich organizacji. Utrudniają także – jeśli nie uniemożliwiają – sprawowanie właściwej kontroli przez personel penitencjarny; ściślej rzecz ujmując, w razie niepokojów w zakładzie karnym trudno uniknąć zaangażowania pomocy o znacznej sile. W systemie dużych cel wieloosobowych właściwe kwaterowanie poszczególnych osadzonych, oparte na indywidualnej ocenie ryzyka i potrzeb, staje się zadaniem prawie niemożliwym. Wskazane wyżej problemy zwiększają się jeszcze, gdy przekroczono rozsądny poziom zapelnienia tych cel; poza tym w takiej sytuacji łatwiej o znaczne pogorszenie panujących warunków na skutek przeciążenia wspólnych urządzeń, takich jak umywalki czy toalety, a także niewystarczającej wentylacji.

Natomiast zgodnie z Regułą 19.3 Zalecenia Rec (2006)² Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych (dalej Europejskie Reguły Więzienne) więźniowie mają bezpośredni dostęp do pomieszczeń sanitarnych, które są higieniczne i respektują prywatność. Podobnie przyjęto we Wzorcowych Regułach Minimum Postępowania z Więźniami (Nowy Jork 1984), w Regule 12 stanowiąc: Instaluje się odpowiednie urządzenia sanitarne, umożliwiające każdemu więźniowi załatwienie potrzeby fizjologicznej w każdym czasie, w czystych i przyzwoitych warunkach. Przywołane powyżej standardy międzynarodowe określają pewne minimum warunków uznawanych za możliwe do przyjęcia przez państwa członkowskie Rady Europy oraz Narody Zjednoczone.

Pracownicy Mechanizmu w pełni podzielają stanowisko wyrażone przez CPT oraz podkreślają potrzebę zapewnienia odpowiednich warunków sanitarno-higienicznych w celach kilkunastoosobowych. W ocenie przedstawicieli Mechanizmu, wyodrębnienie jednej toalety dla 15-stu osób nie umożliwia osobie pozbawionej wolności załatwienia potrzeby fizjologicznej w każdym czasie, co więcej może stanowić źródło konfliktów między współosadzonymi. Trudno też zgodzić się, iż wszystkim osadzonym przebywającym w jednostce zapewniono równe prawo dostępu do urządzeń sanitarnych, skoro w jednej z cel przypada jedna toaleta na 2-3 osoby, w innej zaś jedna służy 15 osadzonym. Konieczność skorzystania z urządzeń sanitarnych jest wzmożona szczególnie w godzinach porannych, co powoduje, że część

osadzonych zawsze zmuszona jest do długiego oczekiwania na możliwość dokonania porannej toalety. Ponadto osadzeni wskazali na kolejny problem wynikający ze zbyt dużej liczby osób zakwaterowanych w jednej celi jakim jest niewystarczająca ilość miejsc przy stolikach i wynikająca z tego konieczność spożywania posiłków na łóżkach.

Podkreślenia wymaga również fakt, iż w wizytowanych celach mieszkalnych kąciki sanitarne nie posiadały pełnej zabudowy np. zabudowa ich była wykonana z płyt, nie była wykonana do pełnej wysokości pomieszczenia, wejścia przesłonięto jedynie kotarami. Wobec powyższego, zgodnie z linią orzeczniczą Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zob. wyrok z dnia 19 kwietnia 2001 r., ETPC 28524/95) oraz mając na uwadze zalecenia CPT, należy wskazać, że korzystanie z otwartego kącika sanitarnego w sytuacji, gdy w celi przebywa więcej niż jeden osadzony, należy uznać za poniżające traktowanie. Krajowy Mechanizm Prewencji podkreśla, że w przypadku braku możliwości zapewnienia w celi mieszkalnej pomieszczeń sanitarnych, które respektują prywatność, m.in. nie są w pełni zabudowane, pojemność tej celi powinna zostać zmniejszona, tak by pełniła funkcję celi jednoosobowej.

Większość wizytowanych cel wyposażono w łóżka piętrowe nieposiadające zabezpieczeń przed wypadnięciem oraz drabinek umożliwiających wejście na górny poziom. W ocenie przedstawicieli KMP, zaobserwowane braki mogą przyczynić się do upadków (m.in. osób, które nie ujawniły informacji o takich schorzeniach jak padaczka) i spowodować ewentualne uszkodzenia ciała osób, które wchodzi na łóżka, korzystając z dostępnego, nieprzystosowanego do tego sprzętu kwaterunkowego lub próbują na nie wskoczyć. Dla osób o obniżonej sprawności fizycznej wejście na piętrowe łóżko może okazać się bardzo trudne lub praktycznie niemożliwe. Jeden z osadzonych w rozmowie grupowej przyznał, iż brak barierki zabezpieczającej górny poziom łóżka przyczynił się do jego upadku podczas snu. Kwestia ta nie była przedmiotem wyjaśnień prowadzonych przez przedstawicieli Mechanizmu, jednakże może obrazować realność zagrożeń dla osadzonych wynikających z braku odpowiednich zabezpieczeń.

W jednej z wizytowanych cel wieloosobowych (cela nr 323) połączono 2 łóżka

piętrowe oraz ustawione przed nimi łóżka pojedyncze. W opinii przedstawicieli KMP takie ustawienie łóżek może dodatkowo wzmocnić subiektywne odczucia zatłoczenia celi zmuszając skazanych do bliskiego dystansu i braku minimum prywatności jakie stwarza własne miejsce do odpoczynku.

Rzeczy osobiste osadzeni przechowują w reklamówkach pod łózkami. Jedynie w oddziale V skazani śpiący na łózkach piętrowych mają możliwość przechowywania ich w zainstalowanych pod łózkami kontenerach. Osoby z tego oddziału, którym przydzielono łóżka pojedyncze także zmuszone są trzymać rzeczy w torbach. W związku z tym, zaleca się wyposażenie cel mieszkalnych w kontenery w celu zagwarantowania osadzonym możliwości przechowywania rzeczy osobistych w dogodnych ku temu warunkach.

Zastrzeżenia wizytujących wzbudził również stan sprzętu kwaterunkowego, w tym przede wszystkim wydanych skazanym do użytkowania materacy i poduszek, które w wielu przypadkach były bardzo brudne, porwane i noszące ślady wilgoci i zagrzybienia. Ponadto stan znajdujących się w celi 501 krzeseł groził upadkiem osobom z nich korzystającym. Z kolei w jednej z cel wieloosobowych w oddziale V wizytujący zwrócili uwagę na bardzo zniszczony parkiet z widocznymi naroślami grzybni.

Jako zły należy określić stan cel izolacyjnych. Na ścianach widoczne były ślady wilgoci, odpryski farby, ubytki w parkiecie, a instalacje sanitarne były w znaczącym stopniu zużyte. W opinii pracowników KMP cele te wymagają przeprowadzenia niezbędnych prac remontowych. W każdej z funkcjonujących w jednostce 3 cel izolacyjnych zainstalowano monitoring, którego podgląd dostępny jest w dyżurce oddziałowego. Przedstawiciele Mechanizmu zwrócili uwagę, iż na podglądzie z kamery widoczny jest kącik sanitarny. W związku z powyższym zaleca się zmianę ustawienia kamer w celu ochrony prywatności osadzonych podczas załatwiania potrzeb fizjologicznych lub wyposażenie kamer w funkcję maskowania intymnych części ciała.

W jednostce znajdują się 2 łazienki – łazienka centralna oraz łazienka oddziału mieszkalnego II – posiadające odpowiednio 25 oraz 10 niewyodrębnionych stanowisk prysznicowych. Mając na uwadze potrzebę zapewnienia intymności

kąpiącym się, pracownicy KMP rekomendują władzom Zakładu stworzenie wydzielonych stanowisk prysznicowych. Również Centralny Zarząd Służby Więziennej w piśmie z dnia 15.03.2010 r. o sygnaturze BPR-0510/932/10/Z-1 poinformował Rzecznika Praw Obywatelskich, iż przedstawiciele Biura Kwatermistrzowsko-Inwestycyjnego w toku prowadzonych kontroli zwracają uwagę na konieczność wykonywania w łaźniach ścianek między prysznicami.

Ściany w obu łaźniach wyłożono glazurą, podłogi – terakotą. W opinii przedstawicieli Mechanizmu łaźnia centralna wymaga odświeżenia z uwagi na widoczne na ścianach i suficie wyraźne ślady wilgoci oraz pleśni.

Kąpiel osadzonych odbywa się raz w tygodniu, co stanowi minimum określone w normach krajowych. W łaźni centralnej wprowadzono przerywany cykl kąpieli w związku z czym osadzeni mogą skorzystać jedynie z 270 sekund ciepłej wody w tygodniu. Warto w tym miejscu podkreślić, że zgodnie z regułą 19.4 Europejskich Reguł Więziennych, każdy więzień powinien mieć prawo wykąpać się lub wziąć prysznic, jeśli to możliwe, codziennie, lecz przynajmniej dwa razy w tygodniu (a w razie potrzeby częściej) w interesie ogólnej higieny. Można także przytoczyć orzeczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydane w sprawie Ananyev i inni przeciwko Rosji, w którym Trybunał zauważył, że prawdziwie ludzkie środowisko nie jest możliwe bez łatwego dostępu do toalety czy możliwości utrzymania swego ciała w czystości. Trybunał często stwierdzał, że czas na wzięcie prysznic, zwykle przyznawany więźniom w aresztach śledczych w Rosji, ograniczony do 15 – 20 minut raz w tygodniu, był oczywiście niewystarczający do zachowania właściwej higieny ciała [orzeczenie w trybie wyroku pilotażowego – 10 stycznia 2012 r., Izba (Seksja I), skargi nr 42525/07 i 60800/08]. Przedstawiciele Mechanizmu również stoją na stanowisku, że możliwość kąpieli raz na tydzień jest niewystarczająca do utrzymania należytej higieny, a walor ekonomiczny takiej częstotliwości, podnoszony często przez władze jednostek penitencjarnych, ma charakter jedynie pozorny. Więźniowie korzystający z dodatkowych, prowizorycznych kąpieli w celach mieszkalnych, zużywają więcej wody oraz prądu niezbędnego do jej podgrzania, niż zużyliby podczas kąpieli w więziennej łaźni. Biorąc pod uwagę przedstawioną

argumentację, w ocenie przedstawicieli Mechanizmu, władze Zakładu powinny zwiększyć częstotliwość kąpieli dla osadzonych mężczyzn.

Należy podkreślić, iż także osadzeni, z którymi przedstawiciele KMP przeprowadzili rozmowy zgłosili problem niewystarczającej liczby kąpieli oraz zbyt krótkiego czasu ich trwania. Również osadzeni zatrudnieni w kuchni poinformowali, że mogą skorzystać z kąpieli raz w tygodniu. Zdaniem pracowników Mechanizmu wykonywanie pracy związanej z przygotowywaniem lub wydawaniem posiłków wymaga od osób zatrudnionych przy tego typu pracach szczególnej dbałości o czystość osobistą w związku z czym należy im zapewnić odpowiednio częstsze kąpiele. Ponadto wielu osadzonych poinformowało, że nie korzysta z kąpieli w łaźni z uwagi na panujące tam warunki, a przede wszystkim rozkładane na ten czas drewniane podesty, które z uwagi na nieustanny kontakt z wodą bardzo szybko ulegają zniszczeniu. Również funkcjonariusze przyznali, iż używane w łaźniach podesty wymagają ciągłej konserwacji. Powyższe argumenty uzasadniają zalecenie rozważenia przez kierownictwo jednostki zamiany drewnianych podestów na plastikowe lub maty antypoślizgowe.

Skazani odbywający karę w wizytowanej jednostce nie mają dostępu do ciepłej wody w celach mieszkalnych, co w przeprowadzonych z nimi rozmowach podkreślali jako znaczącą niedogodność. Zgodnie jednak z informacją udzieloną przez dyrektora jednostki koszt doprowadzenia ciepłej wody do wszystkich cel mieszkalnych oszacowano na ok. 600 tysięcy zł.

Osadzeni zgłosili liczne uwagi w zakresie zapewnionego im w jednostce żywienia zarówno odnośnie jego jakości jak i ilości. Rozmówcy KMP zwracali uwagę przede wszystkim na bardzo niesmaczne ich zdaniem zupy i ziemniaki, a także bardzo małą ilość owoców w diecie. Również wizytujący podczas oglądu zwrócili uwagę, iż znajdujące się w magazynie żywności ziemniaki były częściowo zgniłe. Zgodnie z udzielonymi wyjaśnieniami ziemniaki otrzymywane przez jednostkę w okresie letnim pochodzą jeszcze z ubiegłorocznych zbiorów.

Analiza jadłospisów dla wszystkich realizowanych w jednostce norm żywieniowych za okres od 26.06-03.07. wykazała, że wysokość oszczędności w wydatkach na żywność w przypadku diety podstawowej w części przypadków

wynosiła: 11%, 15%, 18%, 18,12%, 19%, 19,17%. Zgodnie zaś z § 5 ust. 3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 września 2003 r. w sprawie określenia wartości dziennej normy wyżywienia oraz rodzaju diet wydawanych osobom osadzonym w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2003 r. Nr 167, poz. 1633, dalej: rozporządzenie w sprawie norm wyżywienia) dopuszcza się oszczędności stawek dziennych w wysokości do 10 %. Oszczędności w wysokości do 20 % dopuszczalne są jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach, związanych z sezonowością występowania artykułów spożywczych na rynku, za zgodą dyrektora (§ 5 ust. 4). Tymczasem z udostępnionych przedstawicielom KMP dokumentów wynika, iż zgoda na oszczędności do 20% w wysokości dziennych stawek norm żywieniowych wydawana jest przez dyrektora jednostki raz na kwartał. Zdaniem pracowników KMP, przyjęta w wizytowanej jednostce praktyka powoduje stosowanie oszczędności we wskazanym wymiarze jako reguły przez cały rok. Decyzja zaś o dopuszczalności oszczędności powinna być wydawana każdorazowo w uzasadnionych przez funkcjonariusza nadzorującego żywienie przypadkach.

Osadzeni zgłosili wizytującym, iż osoby korzystające z diet innych niż podstawowa nie mogą dokonywać w kantynie zakupu niektórych produktów. W przypadku natomiast przesłania osadzonemu zakazanych przy danej diecie produktów w paczce administracja automatycznie dokonuje zmiany diety na podstawową. W opinii przedstawicieli Mechanizmu przedstawiona praktyka nie znajduje podstaw w obowiązującym stanie prawnym. Artykuł 113a kkw w §1 stanowi bowiem, iż skazany ma prawo dokonywać zakupu artykułów dopuszczonych do sprzedaży w zakładzie karnym, natomiast w odniesieniu do otrzymywanych paczek w §5 wprowadza jedynie ograniczenie, że w paczkach nie mogą być dostarczane artykuły, których sprawdzenie jest niemożliwe bez naruszania ich substancji, artykuły w opakowaniach utrudniających kontrolę ich zawartości, a także środków łączności oraz przedmiotów zagrażających porządkowi i bezpieczeństwu zakładu. Z kolei wspomniane uprzednio rozporządzenie w sprawie norm wyżywienia w Załączniku Nr 1 zawiera wykaz produktów zabronionych jedynie przy sporządzaniu diet lekkostrawnej

i cukrzycowej. Żaden z przepisów nie zezwala zatem na wprowadzanie ograniczeń w zakupie lub otrzymywaniu określonych produktów ze względu na przyznaną dietę. Wobec powyższego przedstawiciele KMP zalecają wyeliminowanie powyższego zakazu.

W odniesieniu do możliwości dokonywania zakupów w kantynie osadzeni także zgłosili szereg uwag dotyczących braku warzyw, owoców i prasy, niewydawania zakupionych produktów (przede wszystkim wyrobów tytoniowych) lub ich zamiany na tańsze odpowiedniki przy jednoczesnym naliczeniu ceny za towar droższy. Rozmówcy zwrócili uwagę wizytujących również na różnice w cenach produktów w cennikach dostępnych w oddziałach mieszkalnych oraz w kantynie. Także przedstawiciele KMP podczas oglądu zauważyli, iż cenniki towarów dostępnych w kantynie wywieszane w oddziałach mieszkalnych III i V różnią się między sobą. W związku z powyższym pracownicy Mechanizmu zalecają uzupełnienie towaru dostępnego w kantynie o owoce, warzywa udostępnienie osadzonym aktualnych cenników, a także przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego odnośnie zgłoszonych przez osadzonych nieprawidłowości podczas realizacji zakupów.

Na terenie Zakładu znajdują się po 3 pola spacerowe różnej wielkości przeznaczone dla osadzonych w zakładzie karnym typu półotwartego i zamkniętego. Należy zauważyć, iż nie wszystkie pola wyposażono w ławki oraz częściowe zadaszenia chroniące przed deszczem, co przedstawiciele Mechanizmu zalecają uzupełnić.

Podsumowując uwagi dotyczące warunków bytowych w jednostce należy zauważyć, iż nie jest ona dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych. W czasie wizytacji zakład nie dysponował bowiem ani jedną celą przystosowaną do potrzeb osób niepełnosprawnych, a w łazniach brakowało udogodnień dla takich osób, np. uchwyty bądź krzeselka. W związku z powyższym należy wskazać, że zgodnie z przyjętą w dniu 1 sierpnia 1997 r. przez Sejm RP *Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych* (M. P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475) osoby niepełnosprawne mają prawo życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych. Ponadto w dniu 6 września 2012 r. Polska ratyfikowała przyjętą

w dniu 13 grudnia 2006 r. przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych *Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169) zobowiązującą do umożliwienia osobom niepełnosprawnym niezależnego życia i pełnego udziału we wszystkich jego sferach. Oba wymienione dokumenty mają zastosowanie również w odniesieniu do osób pozbawionych wolności oraz środowiska stworzonego w miejscu ich osadzenia. Wobec powyższego wszelkie instytucje państwowe, winny podejmować działania ukierunkowane na urzeczywistnienie praw osób z niepełnosprawnością. Omawiając potrzebę dostosowania jednostek penitencjarnych do potrzeb osób niepełnosprawnych warto także zwrócić uwagę na wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu z 2006 r. w sprawie *Vincent przeciwko Francji* (6253/03), w którym Trybunał stwierdził naruszenie art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka przez osadzenie więźnia poruszającego się na wózku inwalidzkim w celi, której wyposażenie nie było całkowicie dostosowane do osób niepełnosprawnych oraz której nie był w stanie samodzielnie opuścić. Mając na względzie treść wskazanych aktów prawnych oraz orzecznictwa Trybunału, pracownicy KMP zalecają uwzględnienie konieczności dostosowania infrastruktury Zakładu do potrzeby osoby z niepełnosprawnością w planowanych remontach i modernizacjach.

5. Traktowanie

Znaczny odsetek osób odbywających karę w Zakładzie Karnym w Nysie zgłosił wizytującym, iż niektórzy funkcjonariusze zwracają się do nich po nazwisku lub *na ty*. Ponadto przedstawiciele KMP odnotowali pojedyncze skargi dotyczące braku reakcji funkcjonariuszy na przypadki niewłaściwego traktowania osadzonych starszych przez współwięźniów oraz zwracania się przez funkcjonariuszy do osadzonych z użyciem wulgaryzmów. Należy przypomnieć, że zgodnie z treścią art. 27 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. Nr 79, poz.523 ze zm.) funkcjonariusze i pracownicy Służby Więziennej w postępowaniu wobec osób pozbawionych wolności są obowiązani w szczególności szanować ich prawa i godność. Na konieczność wykonywania

kary pozbawienia wolności z poszanowaniem godności ludzkiej wskazuje również art. 4 kkw.

Rozmówcy wskazywali również, iż wychowawcy rzadko wizytują cele mieszkalne i trudno uzyskać od nich jakąkolwiek pomoc. W związku z otrzymaniem dużej liczby sygnałów w tym zakresie pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają kierownictwu jednostki ich zweryfikowanie.

W roku 2012 w jednostce zarejestrowano wpływ 123 skarg osób pozbawionych wolności, wśród których dominowały skargi dotyczące traktowania przez funkcjonariuszy i pracowników SW (42 skargi) oraz warunków bytowych (40 skarg). Z kolei w roku 2013 do dnia wizytacji osadzeni wnieśli 78 skarg z analogicznymi jak w roku 2012 najczęstszymi obszarami skargowymi. Łącznie w analizowanym okresie 7 skarg zostało uznanych za zasadne lub częściowo zasadne.

W 2012 r. w jednostce odnotowano 37 zdarzeń nadzwyczajnych, w tym m.in. 9 przypadków ujawnienia narkotyków, 9 pobić, 5 bójek, 4 usiłowania samobójcze, 1 przypadek ujawnienia alkoholu, 1 przypadek znęcania się, 1 przypadek gwałtu oraz znęcania się. Od początku 2013 r. do dnia wizytacji odnotowano natomiast 24 zdarzenia nadzwyczajne, w tym: 11 zdarzeń zakwalifikowanych jako bójka lub pobicie, 3 przypadki ujawnienia narkotyków, 4 przypadki ujawnienia nośników pamięci, 1 przypadek znęcania się oraz 1 samobójstwo osadzonego.

Z udostępnionego wizytującym zestawienia samoagresji wynika, że w 2012 r. osadzeni w Zakładzie dokonali łącznie 21 tego typu zachowań (12 samouszkodzeń, 5 odmów przyjęcia posiłku, 4 próby samobójcze). Natomiast w 2013 r. do dnia wizytacji odnotowano łącznie 5 samoagresji (3 odmowy przyjęcia posiłku, 1 samouszkodzenie oraz 1 samobójstwo). W trakcie wizytacji czynności wyjaśniające związane z dokonaniem przez osadzonego samobójstwem były prowadzone przez Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Opolu.

Przedstawiciel KMP zapoznał się z nagraniami z 4 przypadków zastosowania środków przymusu bezpośredniego w jednostce. Zastrzeżenia pracownika Mechanizmu wzbudziło zachowanie funkcjonariuszy podczas

stosowania środków przymusu bezpośredniego w postaci siły fizycznej oraz kajdanek wobec osadzonego (dane osobowe usunięto). Funkcjonariusze, bezpośrednio po przystąpieniu do stosowania środków przymusu bezpośredniego, w sposób agresywny wydawali osadzonemu polecenia typu *na głębę, gleba*, pomimo, iż osadzony w tym czasie zachowywał się spokojnie.

6. Dyscyplinowanie

Z udostępnionych przedstawicielom KMP danych wynika, iż w okresie od 01.01.2012 r. do 30.06.2013 r. łącznie wymierzono w jednostce 1081 kar dyscyplinarnych. W większości przypadków wymierzano naganę (606 przypadków) oraz pozbawienia możliwości otrzymania paczki żywnościowej przez okres 3 miesięcy (273 przypadki), a także umieszczenie w celi izolacyjnej na okres do 28 dni (93 przypadki). W tym samym okresie osadzonym udzielono 9292 nagród i ulg, w tym najczęściej były to pochwały (5669 przypadków), zezwolenie na otrzymanie dodatkowej paczki żywnościowej (1565 przypadków) oraz zezwolenie na widzenie bez dozoru poza obrębem zakładu karnego, z osobą najbliższą lub godną zaufania, na okres nie przekraczający jednorazowo 30 godzin (377 przypadków).

Wizytujący nie odebrali uwag ze strony osadzonych dotyczących analizowanego obszaru.

7. Prawo do informacji

Dokumentami regulującymi prawa i obowiązki osadzonych w jednostce są zarządzenie Nr 12/2011 Dyrektora Zakładu Karnego w Nysie z dnia 4 maja 2011 r. w sprawie ustalenia porządku wewnętrznego w zakładzie karnym typu półotwartego oraz zarządzenie Nr 13/2011 Dyrektora Zakładu Karnego w Nysie z dnia 4 maja 2011 r. w sprawie ustalenia porządku wewnętrznego w zakładzie karnym typu zamkniętego wraz z zarządzeniami zmieniającymi. W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji przepisy zawarte w powyższych aktach sformułowane są jasno, jednakże, zdaniem wizytujących, wskazane byłoby stworzenie jednolitego tekstu obu regulacji zawierającego

zmiany, o których mowa w zarządzeniach zmieniających. Obecny podział stanowić może utrudnienie w zrozumieniu zawartych w nim przepisów, z uwagi na fakt, iż adresowane są one do osób, które mogą mieć szczególne problemy z interpretacją takich materiałów. Ponadto wskazać należy, iż niezrozumiałym jest zapis § 27 ust. 2 zarządzenia nr 12/2011, zgodnie z którym „*widzenie dłuższe o 30 minut*” oznacza, że czas widzenia regulaminowego przedłuża się o 60 minut i wówczas można je wykorzystać jednorazowo.

W czasie wizytacji kopie porządku wewnętrznego dostępne były dla osadzonych w celach mieszkalnych. W bibliotece znajdowały się natomiast aktualne akty prawne oraz tłumaczenia regulaminu organizacyjno-porządkowego odbywania kary pozbawienia wolności na języki obce.

W każdym z oddziałów mieszkalnych wywieszane zostały adresy instytucji krajowych oraz międzynarodowych stojących na straży praw człowieka.

Wątpliwości wizytujących wzbudził sposób informowania osadzonych o wynikach rozpatrzenia składanych przez nich próśb i wniosków. Jak wynika z zebranych od osadzonych informacji, a także obserwacji poczynionych w trakcie oglądu jednostki, informacja o sposobie załatwienia prośby skazanego wywieszana jest na tablicy informacyjnej w oddziale. Tymczasem, zgodnie z regulacją § 9 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2003 r. Nr 151, poz. 1467), organ właściwy do załatwienia wniosku, skargi lub prośby, jest zobowiązany pisemnie zawiadomić zainteresowanego o sposobie ich załatwienia. Wyjątek od zasady pisemności stanowi sytuacja kiedy prośby i wnioski składane są osobiście w swojej sprawie przez osobę osadzoną w zakładzie karnym lub areszcie śledczym i załatwiane bezpośrednio po zgłoszeniu (§ 9 ust 2 ww. rozporządzenia). W związku z powyższym przedstawiciele KMP zalecają stosowanie wskazanych przepisów prawa w zakresie informowania osadzonych o sposobie rozpatrzenia ich próśb, wniosków i skarg. Nadmienić również należy, że przyjęta w Zakładzie praktyka informowania osadzonych odnośnie sposobu załatwienia ich próśb i wniosków budzi wątpliwości w świetle przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997

r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 ze zm.). Przedstawione zastrzeżenia przedstawicieli Mechanizmu zostały podzielone przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, który w piśmie z dnia 20 sierpnia 2013 r. o sygnaturze BPR/s/-070-103/13/1919 wydał zalecenie Dyrektorom Okręgowym Służby Więziennej zrewidowania dotychczasowej praktyki wywieszania na tablicach ogłoszeń informacji o sposobie rozpatrzenia prośby, wykorzystywania sieci radiowęzła do wzywania osadzonych po imieniu i nazwisku oraz naruszaniu zasady pisemności w sprawach próśb osadzonych.

8. Prawo do kontaktów ze światem zewnętrznym

Osadzeni mogą korzystać z samoinkasujących aparatów telefonicznych we wszystkie dni tygodnia w godzinach od 9.30 do 19.30. Czas trwania rozmowy nie może przekroczyć 15 minut w zakładzie karnym typu półotwartego i 10 minut w zakładzie karnym typu zamkniętego, a po godz. 18.00 czas przeznaczony na rozmowę skracany jest do 5 minut. Osoby odbywające karę w zakładzie karnym typu półotwartego mają ponadto możliwość korzystania, podczas realizacji spacerów, z aparatu telefonicznego zlokalizowanego na placu spacerowym.

Widzenia skazanych odbywają się w godz. 8.00-15.30 we środy, czwartki, piątki, niedziele i dni ustawowo wolne od pracy poza drugim dniem Świąt Wielkanocnych oraz pierwszym dniem Świąt Bożego Narodzenia. Jednostka dysponuje 3 salami widzeń: salą do widzeń w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt, pod nadzorem funkcjonariusza oraz 2 salami do widzeń bez osoby dozorującej. Zgodnie z przekazanymi wizytującym informacjami w jednej z sal do widzeń bez osoby dozorującej planowane jest stworzenie kąciaka dla dzieci i sala ta zostanie przeznaczona do realizacji widzeń osadzonych z dziećmi.

Zastrzeżenia wizytujących wzbudził fakt, że sale do widzeń bez osoby dozorującej objęto monitoringiem. W wystąpieniu z dnia 1 lutego 2012 r. skierowanym do dyrektora Generalnego Służby Więziennej oraz w wystąpieniu z dnia 6 września 2012 r. skierowanym do Ministra Sprawiedliwości (RPO/680042/11/II/740.3Rz) Rzecznik Praw Obywatelskich podniosła, iż instalowanie kamer w tzw. pomieszczeniach do widzeń bezdozorowych jest nie do

pogodzenia z intencją ustawodawcy wprowadzającego tę formę nagrody. Prawodawca wskazując, że jest to widzenie bez osoby dozorującej, nakazał odstąpić od wymogu nadzoru nad skazanymi i osobami go odwiedzającymi, przyznając im większą swobodę i szerszy zakres prywatności podczas tego widzenia. Należy również zauważyć, że nagrodowy charakter tego rodzaju widzenia poprzedza ocena wychowawcy działu penitencjarnego, że w czasie widzenia skazany będzie przestrzegał porządku prawnego, zaś administracja zakładu karnego dysponuje instrumentami, które pozwalają na zdiagnozowanie skazanych mogących podejmować działania godzące w bezpieczeństwo jednostki.

W odpowiedzi z dnia 06.03.2012r. Dyrektor Generalny Służby Więziennej (BDG-070-17/12/105) nie podzielił zdania wyrażonego w wystąpieniu Rzecznika w kwestii interpretacji wskazanego zagadnienia. W opinii Dyrektora Generalnego obowiązujące przepisy określają formę nagradzania osadzonych jako widzenia bez osoby dozorującej a nie bezdozorowego, co oznacza, że administracja zakładu karnego w trakcie takiego widzenia nie może być pozbawiona możliwości zapewnienia bezpieczeństwa osobom odwiedzającym. Podobne stanowisko w dniu 28 września 2012 r. wyraził Minister Sprawiedliwości (DWOiP-I-072-23/12/3) wskazując jednak, że z uwagi na nagrodowy charakter, widzenia na podstawie art. 138 § 1 pkt 2 i 3, powinny odbywać się bez stosowania monitoringu w takim pomieszczeniu, a w przypadku istnienia wątpliwości dyrektora co do bezpieczeństwa w czasie takiego widzenia, tego rodzaju nagroda nie powinna być przyznawana.

Należy zwrócić uwagę na brak pomieszczenia do realizacji nagrody przewidzianej w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w., tj. widzenia w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej, którego wyposażenie określone zostało w załączniku do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2003 r. Nr 186, poz.1820, dalej: rozporządzenie w sprawie warunków bytowych). Brak w jednostce pomieszczenia do realizacji nagrody w postaci tzw. widzeń intymnych uniemożliwia w praktyce jej udzielenie, nawet w przypadku spełniania przez osadzonych warunków do jej przyznania. W

ocenie pracowników Mechanizmu, dla zapewnienia równości więźniów wobec prawa władze Zakładu powinny zorganizować i odpowiednio wyposażyć takie pomieszczenie.

9. Prawo do ochrony zdrowia

Opiekę zdrowotną nad osadzonymi w Zakładzie Karnym w Nysie sprawują zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy kierownik ambulatorium (specjalista chorób płuc) oraz zatrudnieni na częściach etatów kardiolog, stomatolog, okulista, ortopeda i 2 lekarzy ogólnych. Personel lekarski jednostki uzupełniają specjaliści zatrudnieni na umowę na udzielanie świadczeń zdrowotnych: chirurg, neurolog, otolaryngolog, dermatolog, psychiatra. Przyjęcia lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej realizowane są od poniedziałku do piątku w godz. 9.00-13.00, natomiast przyjęcia lekarzy specjalistów odbywają się w godzinach popołudniowych. Każdy z lekarzy specjalistów przyjmuje pacjentów w jednym wyznaczonym dniu tygodnia. Lekarz stomatolog udziela świadczeń 2 razy w tygodniu.

W skład średniego personelu medycznego Zakładu wchodzi 2 pielęgniarzy i 3 pielęgniarki funkcjonariuszy Służby Więziennej. Podkreślić należy, że opieka pielęgniarska zapewniona jest osadzonym codziennie – w dni powszednie w godz. 06.30-21.15, a w soboty, niedziele i święta w godz. 08.15-16.15.

Ambulatorium centralne zlokalizowane jest w oddziale mieszkalnym V. Składa się ono m.in. z gabinetu lekarskiego, gabinetu stomatologicznego wyposażonego jednocześnie w sprzęt niezbędny do przyjęć okulistycznych, punktu aptecznego. Ponadto ambulatoria znajdują się również na każdym oddziale mieszkalnym.

Przy ambulatorium centralnym zlokalizowano 2 izby chorych. Należy wskazać, że izby chorych nie są wyposażone w łóżka szpitalne, a także nie dostosowano ich do potrzeb osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich co jest niezgodne z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 lipca 2012 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu leczniczego dla osób

pozbawionych wolności (załącznik nr 2 *Szczegółowe wymagania jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia ambulatorium z izbą chorych*, Dz. U. z 2012 r., poz. 808) i normą wyposażenia w sprzęt kwaterunkowy, określoną w tabeli nr 13 zał. 3 do rozporządzenia w sprawie warunków bytowych.

W trakcie prowadzonych rozmów skazani nie zgłosili uwag w zakresie dostępności do lekarza, jedynie osoby osadzone na oddziale V poinformowały, że grafik przyjęć lekarskich na tym oddziale koliduje z grafikiem spacerów. W związku z powyższym pracownicy KMP proszą o wyjaśnienie tej kwestii.

Badania lekarskie skazanych odbywających karę w zakładzie karnym typu zamkniętego odbywają się w obecności funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego. Wskazana praktyka, mimo iż zgodna z art. 115 § 7 kkw, stoi w sprzeczności z uregulowaniami ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. z 2009 r. Nr 52, poz. 417) uzależniającymi obecność innych osób w trakcie udzielania świadczeń medycznych od zgody pacjenta (art. 22). Standardy międzynarodowe także zawierają zalecenie, aby poufność badań lekarskich przeprowadzanych w zakładzie karnym była zagwarantowana i respektowana na takich samych zasadach jak w powszechnym systemie opieki zdrowotnej (art. 13 Rekomendacji Nr R (98)7 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich dotyczącej etycznych i organizacyjnych aspektów opieki zdrowotnej w więzieniu).

10. Oddziaływania kulturalno-oświatowe i sportowe

W każdym z oddziałów mieszkalnych znajduje się świetlica wyposażona w stoły, krzesła, telewizor i stół do ping-ponga. Podczas wizytacji świetlica oddziału III nie była dostępna od około miesiąca dla osadzonych z uwagi na prowadzoną w niej renowację parkietu. Zgodnie z przekazanymi przedstawicielom Mechanizmu przez funkcjonariuszy informacjami zajęcia świetlicowe osadzonych z tego oddziału były realizowane na świetlicy centralnej. Osadzeni nie potwierdzili jednak tej informacji twierdząc, że w czasie remontu w świetlicy w ogóle nie korzystali z jakichkolwiek zajęć świetlicowych. Przedstawiciele KMP proszą o wyjaśnienie wskazanej kwestii.

Jednostka dysponuje również tzw. kompleksem k-o, w którego skład wchodzi pomieszczenie klubu pracy, biblioteka licząca 4962 woluminów, pomieszczenie radiowęzła oraz świetlica centralna. Pomieszczenie klubu pracy przeznaczone jest do realizacji zajęć z zakresu aktywizacji zawodowej, a także spotkania grup wyznaniowych. Wyposażone ono jest w stoły, krzesła, telewizor oraz rzutnik multimedialny. Z kolei wyposażenie świetlicy centralnej stanowią m. in. stoły do ping-ponga, rzutnik, ekran oraz sprzęt muzyczny. Zgodnie z przekazanymi informacjami świetlica ta wykorzystywana jest do organizacji wszelkiego rodzaju spotkań, występów, turniejów i konkursów dla osadzonych.

Radiowęzeł emituje programy radiowe oraz blok audycji własnych o zróżnicowanej tematyce, w tym konkursy, pogadanki tematyczne.

Oferta kulturalno-oświatowa skierowana do osadzonych jest bardzo bogata. W jej ramach organizowane są turnieje i rozgrywki sportowe (szachy, tenis stołowy, warcaby), koncerty (zakładowy zespół *Nyscafé*, zespół *Horyzont*, chór *Czerwony Goździk*) oraz wyjścia poza teren jednostki (mecze piłki nożnej, Nyski Dom Kultury). Ponadto od 5 lat w Zakładzie organizowana jest impreza pod nazwą *Tydzień Kultury i Sportu*. W bieżącym roku w jej ramach zorganizowano m.in. zakładowy turniej szachowy, zakładowy turniej warcabowy, zakładowy wielobój sprawnościowy, zakładowy turniej tenisa stołowego, międzyzakładowy turniej piłki siatkowej, konkurs *1 z 10*, pokaz medyczny oraz koncert podsumowujący.

Zgodnie z przekazanymi przez administrację informacjami w jednostce działa koło szachowo-brydżowe liczące 125 uczestników, aktyw k-o z 48 uczestnikami oraz 7-osobowy zespół muzyczny *Nyscafé*. W zakładzie wydawany jest również, w nakładzie 75 egzemplarzy, kwartalnik *METRO*.

Jednostka dysponuje boiskiem sportowym oraz salą gimnastyczną zlokalizowaną w budynku szkoły.

Większość osadzonych nie zgłaszała uwag w odniesieniu do zajęć kulturalno-oświatowych. Pojedyncze skargi dotyczyły problemów z dostępem do biblioteki centralnej.

11. Zatrudnienie oraz nauczanie

Zgodnie z danymi na dzień 02.07.2013 r. ogółem zatrudnionych było 186 skazanych. Z zatrudnienia odpłatnego korzystało 65 osób: 38 przy pracach porządkowych i pomocniczych na rzecz jednostki, a 27 zatrudniono w przedsiębiorstwie metalowym *POMET*. Z kolei zatrudnionych nieodpłatnie było 121 skazanych w tym: 8 przy pracach porządkowych i pomocniczych wykonywanych na rzecz jednostki, 29 przy pracach publicznych wykonywanych na rzecz samorządu terytorialnego (m.in. Sąd Rejonowy w Nysie, Gimnazjum Nr 1 i 2 w Nysie, Komenda Powiatowa Policji w Nysie, Państwowa Straż Pożarna w Nysie, Żłobek Nr 1 w Nysie) oraz 5 przy pracach na cele charytatywne (DPS w Nysie, Szpital MSW w Głuchołazach).

W zakładzie funkcjonuje centrum kształcenia ustawicznego kształcące na poziomie gimnazjum i zasadniczej szkoły zawodowej (w zawodach ślusarz oraz mechanik monter), technikum oraz liceum. W roku szkolnym 2012/2013 w gimnazjum uczyło się 53 osadzonych, w zasadniczej szkole zawodowej – 171 osadzonych, w technikum uzupełniającym – 88 osadzonych, w liceum ogólnokształcącym – 60 osadzonych, a w liceum ogólnokształcącym uzupełniającym kształciło się 46 osadzonych.

Osadzeni w jednostce mogą korzystać również ze szkolenia kursowego. Od początku 2012 r. do dnia wizytacji zorganizowano 14 kursów zawodowych (spawacza, komputerowy, malarza, konserwatora terenów zielonych, parkieciarza, operatora wózków jezdniowych, hydraulika oraz brukarza), w których łącznie wzięło udział 171 skazanych. W analizowanym okresie odbyło się ponadto 21 edycji programu *Penitencjarny doradca zawodowy*, którego beneficjentami były 252 osoby.

12. Prawo do praktyk religijnych

W jednostce znajduje się kaplica pod wezwaniem Jezusa Chrystusa Dobrego Pasterza. Opiekę duszpasterską nad osadzonymi sprawuje kapelan

rzymskokatolicki, który odprawia msze w piątki, niedziele oraz święta. Jednorazowo we mszy św. może uczestniczyć około 50 osób. Ponadto w środy organizowana jest katecheza.

W jednostce organizowane są również spotkania dla wyznawców Świadców Jehowy, Epifanii oraz Kościoła Zielonoświątkowego.

Osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy nie zgłosili uwag w omawianym obszarze.

13. Zalecenia

Na podstawie art. 19 *Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

Dyrektorowi Zakładu Karnego w Nysie:

1. wyeliminowanie nieprawidłowości w sposobie zwracania się przez funkcjonariuszy do osadzonych;
2. zweryfikowanie sygnałów dotyczących niewłaściwego traktowania starszych osadzonych przez współwięźniów, a w przypadku ich potwierdzenia podjęcie działań eliminujących taką praktykę;
3. zweryfikowanie informacji dotyczących trudności w uzyskaniu pomocy od wychowawców;
4. ujednoczenie tekstów porządków wewnętrznych;
5. zmianę sposobu informowania osadzonych o sposobach załatwiania ich próśb i wniosków;
6. podjęcie starań w celu zwiększenia liczby psychologów zatrudnionych w jednostce;
7. zapewnienie psychologom superwizji;
8. poszerzenie oferty szkoleń dla funkcjonariuszy;
9. zmianę ustawienia kamer w celach izolacyjnych lub wyposażenie ich w funkcję maskowania intymnych części ciała;
10. przeprowadzenie prac remontowych w celach izolacyjnych;

11. wykonanie pełnej zabudowy kąpoków sanitarnych;
12. wyposażenie łóżek piętrowych w drabinki i zabezpieczenia lub dokonanie wymiany łóżek na inne, o konstrukcji gwarantującej bezpieczeństwo osadzonych;
13. zmianę ustawienia łóżek w celi nr 323;
14. zapewnienie osadzonym kontenerów do przechowywania rzeczy osobistych;
15. wymianę zniszczonych materacy i poduszek w celach mieszkalnych;
16. wymianę krzeseł w celi nr 501;
17. sprawdzenie i naprawę parkietu w celach mieszkalnych na oddziale V;
18. wydzielenie stanowisk prysznicowych w łazniach;
19. usunięcie śladów pleśni w łazni centralnej;
20. zwiększenie częstotliwości kąpieli dla osadzonych;
21. rozważenie wymiany drewnianych podestów w łazni na maty antypoślizgowe;
22. ograniczenie do wyjątkowych przypadków wydawanie decyzji o dopuszczeniu oszczędności stawek dziennych wyżywienia do wysokości 20% ;
23. wyeliminowanie ograniczeń w dokonywaniu zakupów i otrzymywaniu w paczkach określonych produktów żywnościowych przez osadzonych korzystających z diet innych niż podstawowa;
24. weryfikację zarzutów dotyczących nieprawidłowości w realizacji zakupów w kantynie;
25. ujednolicenie cenników asortymentu dostępnego w kantynie;
26. rozszerzenie asortymentu towarów dostępnych w kantynie o owoce i warzywa;
27. wyposażenie wszystkich pól spacerowych w ławki i częściowe zadaszenia;
28. dostosowanie infrastruktury jednostki do potrzeb osób niepełnosprawnych w planowanych remontach i modernizacjach;
29. demontaż monitoringu w salach do widzeń bez osoby dozorującej;
30. zorganizowanie sali do tzw. widzeń intymnych;

31. zweryfikowanie sygnałów dotyczących kolidowania grafiku spacerów z grafiką przyjęć lekarskich w oddziale V;
32. zaprzestanie przeprowadzania badań lekarskich w obecności funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego, z wyjątkiem sytuacji gdy lekarz sobie tego życzy;
33. zweryfikowanie sygnałów dotyczących braku zajęć świetlicowych dla osadzonych z oddziału III w czasie trwania remontu świetlicy;
34. zweryfikowanie sygnałów dotyczących problemów z dostępem do biblioteki centralnej.

Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Opolu:

1. przekazanie środków finansowych na realizację zaleceń nr 6, 7, 10, 11, 12, 14, 15, 18, 19, 20, 27, 28, 30.